

ลูกจ้าง ทำงานบ้าน

คุณค่าและความสำคัญของแรงงานข้ามชาติ
จากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

การวิจัยโดย
มูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานชาติพันธุ์ - MAP Foundation

ด้วยการสนับสนุนจาก

International Federation
of Red Cross and Red Crescent Societies

การตีพิมพ์ กรกฎาคม 2562

ลูกจ้างทำงานบ้าน คุณค่าและความสำคัญของแรงงาน ข้ามชาติจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

นิยามความหมายของลูกจ้างทำงานบ้าน

องค์กรแรงงานระหว่างประเทศให้ความหมายของ “งานบ้าน” ว่า หมายถึง งานที่ทำใน หรืองานที่ทำเพื่อครัวเรือนเพียงครัวเรือนเดียว หรือหลายครัวเรือน และให้นิยามของ “คนงานทำงานบ้าน” หมายถึง บุคคลใดก็ตามที่ได้รับมอบหมาย ให้ทำงานบ้าน ตามที่มีความสัมพันธ์ในการจ้างแรงงาน จากนิยามดังกล่าว แสดงให้เห็นชัดเจนว่าลูกจ้างทำงานบ้านก็เป็นแรงงานประเภทหนึ่งเช่นกัน และเมื่อเป็นแรงงานก็ต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าจ้าง เรื่องการเข้าสู่ระบบประกันสังคม การเข้าถึงกองทุนเงินทดแทนในกรณีที่ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยจากการทำงาน ตลอดจนสิทธิและสวัสดิการอื่น ๆ ซึ่งในประเทศไทยเองก็มีลูกจ้างทำงานบ้านจำนวนมากมาย แต่พวกเขาเหล่านั้นไม่ได้รับการคุ้มครอง ไม่ได้รับสิทธิต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ไม่ได้รับค่าจ้างตามกฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนด ไม่สามารถเข้าสู่ระบบประกันสังคม (ยกเว้นลูกจ้างทำงานบ้านที่เป็นลูกจ้างของบริษัท) ไม่ได้

รับการคุ้มครองตามกฎหมายกองทุนเงินทดแทน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่ต้องผลักดันให้รัฐบาลประเทศไทยมี นโยบายรองรับให้ลูกจ้างทำงานบ้านได้เข้าถึงสิทธิด้านแรงงานเหมือนกับลูกจ้างในประเภทอื่น ๆ

ความสำคัญของลูกจ้างทำงานบ้าน

ปัจจุบันประเทศไทยมีแรงงานข้ามชาติจำนวนมาก (ประมาณ 3 ล้านคนที่ลงทะเบียน) จากประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ ลาว กัมพูชา เมียนมา ได้เข้ามาทำงานในหลายสาขาอาชีพ เช่น รับจ้างทั่วไป ประมง โรงงานอุตสาหกรรม ภาคบริการ ภาคเกษตรกรรม ก่อสร้าง และ ลูกจ้างทำงานบ้าน หรือที่เรียกกันว่า แม่บ้าน โดยอาชีพที่ได้รับอนุญาตให้ทำได้คือ อาชีพกรรมกร และ ลูกจ้างทำงานบ้าน ซึ่งจากข้อมูลจากรายงานกองทุนศาสตร์และแผนงานสิ้นสุด ณ เดือนตุลาคม 2561 มีจำนวนลูกจ้างทำงานบ้านสัญชาติเมียนมา จำนวน 47,261 คน (แยกเป็นชาย 9,098 คน หญิง 38,163 คน) ลูกจ้างทำงานบ้านในประเทศไทยถูกมองว่าไม่ได้มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยตรงเหมือนกับแรงงานในภาคก่อสร้าง ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในภาคบริการ รวมถึงภาคเกษตรกรรม จึงส่งผลให้ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน หรือกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน (ยกเว้นลูกจ้างทำงานบ้านที่เป็นลูกจ้างของบริษัทที่ทำความสะอาดที่ส่งคน

งานไปทำความสะอาดตามบ้าน, บริษัท หรือ ห้างร้านต่าง ๆ) แต่หากจะมองอย่าง ยุติธรรมแล้ว ลูกจ้างทำงานบ้านเป็นแรงงานที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ อย่างสำคัญเช่นกัน เนื่องจากลูกจ้างทำงานบ้านเป็นผู้ทำงานทุกอย่างในบ้านของ นายจ้าง เพื่อให้นายจ้างมีเวลาออกไปทำงานนอกบ้าน หรือมีเวลาทำธุรกิจของ ตนเองมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการเจริญก้าวหน้าของเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ลูกจ้างทำงานบ้านก็ควรที่จะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน ในฐานะที่เป็นแรงงานเช่นกัน

ถึงแม้ว่าลูกจ้างทำงานบ้านจะไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครอง แรงงาน แต่ปัจจุบันมีกฎกระทรวงแรงงาน ฉบับที่ 14 (พ.ศ.2555) ตามพระราช บัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2555 กำหนดสิทธิ แก่ลูกจ้างลูกจ้างทำงานบ้าน และกำหนดหน้าที่ของนายจ้างต้องปฏิบัติ คือ

- 1) ให้ลูกจ้างทำงานบ้านมีวันหยุดประจำสัปดาห์ สัปดาห์หนึ่งไม่น้อยกว่า 1 วัน โดยมีระยะเวลาห่างกันไม่เกิน 6 วัน
- 2) นายจ้างต้องประกาศวันหยุดตามประเพณีให้ลูกจ้างทำงานบ้านทราบ ล่วงหน้า โดยมีวันหยุดไม่น้อยกว่า 13 วันต่อปี รวมทั้งวันแรงงานแห่งชาติ กรณี วันหยุดตามประเพณีตรงกับวันหยุดประจำสัปดาห์ ให้ลูกจ้างหยุดชดเชยวันหยุด ตามประเพณีในวันทำงานถัดไป
- 3) ลูกจ้างทำงานบ้านที่ทำงานติดต่อกันครบ 1 ปี มีสิทธิหยุดพักผ่อนประจำปีได้ไม่เกินปีละ 6 วันทำงาน
- 4) ลูกจ้างมีสิทธิลาป่วยได้เท่าที่ป่วยจริง กรณีการลาป่วยตั้งแต่ 3 วันทำงาน ขึ้นไป นายจ้างอาจให้ลูกจ้างแสดงใบรับรองแพทย์ก็ได้ โดยได้รับค่าจ้างใน วันลาป่วยเท่ากับค่าจ้างในวันทำงาน แต่ปีละไม่เกิน 30 วันทำงาน
- 5) กรณีลูกจ้างเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี นายจ้างต้องจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้าง โดยตรง ห้ามจ่ายให้แก่ผู้อื่น
- 6) ลูกจ้างต้องได้ค่าจ้างในการทำงานวันหยุด ไม่ว่าจะวันหยุดประจำ สัปดาห์ วันหยุดตามประเพณี หรือวันหยุดพักผ่อนประจำปี

ถึงแม้จะมีกฎกระทรวงดังกล่าวออกมาแล้ว แต่ในทางปฏิบัติ ลูกจ้างทำงาน บ้านจำนวนมากก็ยังไม่ได้รับวันหยุดประจำสัปดาห์ วันหยุดตามประเพณีก็ไม่ได้หยุด

ไม่สามารถลาหยุดพักผ่อนประจำปีได้ ไม่ได้รับค่าจ้างในวันลาป่วย และแม้จะลาป่วยเพียงหนึ่งวันก็ต้องแสดงใบรับรองแพทย์ต่อนายจ้าง นอกจากนี้ลูกจ้างทำงานบ้านยังไม่ได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำด้วย

ความเป็นมาของการเก็บข้อมูล

มูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ หรือ MAP FOUNDATION เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มุ่งเน้นการทำงานให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านสุขภาพ การศึกษา กฎหมาย และสิทธิ แก่แรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ ในภาษาของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์เอง โดยในปี 2559 – 2560 มูลนิธิฯ ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลสภาพการทำงาน ปัญหา และข้อเสนอเพื่อแก้ไข ปัญหาของลูกจ้างทำงานบ้านสัญชาติเมียนมา และกลุ่มชาติพันธุ์ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาที่เข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างทำงานบ้านในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมสภาพการทำงาน สภาพปัญหา และทำข้อเสนอแนวทาง ในการแก้ไขปัญหาของแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างทำงานบ้านต่อ รัฐบาลประเทศไทย และรัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

ประเภทของลูกจ้างทำงานบ้าน

ตารางที่ 1 จำแนกประเภทของลูกจ้างทำงานบ้านที่ตอบแบบสอบถาม

ประเภทของลูกจ้างทำงานบ้าน	จำนวนที่ตอบแบบสอบถาม
ลูกจ้างทำงานบ้านที่ทำงานกับบ้านนายจ้างซึ่งไม่มีธุรกิจอย่างอื่น	70
ลูกจ้างทำงานบ้านที่ทำงานกับนายจ้างที่ทำธุรกิจอย่างอื่นอยู่ด้วย	9
ลูกจ้างทำงานบ้านที่เป็นลูกจ้างของบริษัท ทำความสะอาด	5

จากตารางที่ 1 สามารถแยกประเภทของลูกจ้างทำงานบ้านได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่:

กลุ่มที่ 1 ลูกจ้างทำงานบ้านที่ทำงานกับบ้านนายจ้างซึ่งไม่มีธุรกิจอย่างอื่น

ลูกจ้างทำงานบ้านกลุ่มที่ 1 พบว่ามี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 จากผู้ตอบแบบสอบถามมีประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ที่พักอาศัยอยู่กับนายจ้าง ลูกจ้างทำงานบ้านกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ได้รับค่าจ้างเป็นรายเดือน พบอัตราค่าจ้างต่ำสุด 2,500 บาท (มีจำนวนผู้ตอบ 6 คน จากผู้ตอบแบบสอบถาม 84 คน) และอัตราค่าจ้างสูงสุดถึง 18,000 บาท (มี 1 คน จากผู้ตอบแบบสอบถาม 84 คน ซึ่งนายจ้างเป็นคนตะวันตก) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้รับค่าจ้างเดือนละ 5,000 – 6,000 บาท ซึ่งเป็นค่าจ้างที่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ แต่ทั้งนี้ เนื่องจากอาชีพลูกจ้างทำงานบ้านนั้นเป็นอาชีพยกเว้นที่ไม่ได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำตามที่ได้มีกฎกระทรวงเรื่องค่าจ้างกำหนดไว้

- โดยนายจ้างจะดูแลเรื่องอาหารการกินของลูกจ้างด้วย ทั้งในรูปแบบที่จัดอาหารให้ แต่ไม่ได้เป็นการจัดให้โดยเฉพาะ แต่เป็นอาหารที่นายจ้างรับประทานแล้วก็เผื่อให้ลูกจ้างด้วย และมีนายจ้างบางส่วนที่จ่ายเป็นเงินให้ลูกจ้างไปซื้อกินเอง

- กลุ่มนี้จะมีเวลาทำงานที่ค่อนข้างยาวนานในแต่ละวัน พบว่าทำงานต่ำสุดวันละ 9 ชั่วโมง และสูงสุด 17 ชั่วโมง ต่อวัน

ลักษณะที่ 2 พักอยู่ข้างนอก ทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับซึ่งจากที่ตอบแบบสอบถาม มี 35 คน (42 เปอร์เซ็นต์)

- กลุ่มนี้จะต้องรับผิดชอบค่าที่พัก และอาหารเอง ยกเว้นบางวันที่นายจ้างจะมีอาหารกลางวันให้บ้าง
- ส่วนใหญ่จะทำงานวันละ 8 – 9 ชั่วโมง และมีบางส่วนทำงานวันละ 4-6 ชั่วโมง
- กลุ่มนี้มีรายได้ทั้งที่เป็นแบบรายวัน และรายเดือน ซึ่งเกือบ 50 เปอร์เซ็นต์ของผู้ตอบแบบสอบถามได้รับค่าจ้างต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ โดยค่าจ้างต่ำสุดที่ได้รับ คือ 100 บาทต่อวัน

กลุ่มที่ 2 ลูกจ้างทำงานบ้านที่ทำงานกับนายจ้างที่ประกอบธุรกิจอยู่ด้วย

ลูกจ้างทำงานบ้านกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ แต่ต้องดูแลตัวเองในเรื่องที่พัก และอาหารการกินต่าง ๆ ลูกจ้างทำงานบ้านกลุ่มนี้ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และไม่ได้เข้าสู่ระบบประกันสังคม ทั้งที่ตามกฎหมายแล้วลูกจ้างทำงานบ้านกลุ่มนี้ต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และเข้าสู่ระบบประกันสังคม เนื่องจาก ลูกจ้างทำงานบ้านกลุ่มนี้ ถือเป็นลูกจ้างของนายจ้างที่ทำงานอย่างอื่นด้วย ไม่ได้ทำงานเฉพาะทำงานบ้านของนายจ้างเท่านั้น ซึ่งจากการได้สัมภาษณ์ (นามสมมุติ) ในลูกจ้างทำงานบ้านที่ทำงานกับนายจ้างที่ทำธุรกิจหอพักด้วย เกี่ยวกับเรื่องการดูแลสุขภาพ

ของเธอเมื่อมีอาการเจ็บป่วย เธอเล่าว่า “ต้องดูแลค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพของตัวเอง ต้องไปหาหมอเอง ต้องซื้อยาทานเอง ต้องลาไปหาหมอ และวันที่ลาไปหาหมอเธอก็จะไม่ได้รับค่าจ้างด้วยนะ” เมื่อถามต่อว่าไม่มีประกันสังคมหรือ เธอตอบว่า “ไม่มีหรอกค่ะประกันสังคมนะ อยากเข้าประกันสังคมเหมือนกัน แต่นายจ้างไม่ยอมพาไปเข้า เคยบอกนายจ้างหลายครั้งแล้ว นายจ้างก็ไม่สนใจที่จะพาไป” กรณีแบบนี้มีอีกเยอะมากที่ลูกจ้างทำงานบ้านไม่ได้เข้าสู่ระบบประกันสังคม เนื่องจากนายจ้างไม่พาลูกจ้างทำงานบ้านของตนไปขึ้นทะเบียนประกันสังคม

กลุ่มที่ 3 ลูกจ้างทำงานบ้านที่เป็นลูกจ้างของบริษัททำความสะอาด

ลูกจ้างกลุ่มนี้ทุกคนจะได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ เนื่องจากถือว่าเป็นลูกจ้าง ไม่ได้ถือว่าเป็นลูกจ้างทำงานบ้าน ดังนั้นจึงต้องอยู่ภายใต้กฎหมายคุ้มครองแรงงาน ได้รับสิทธิ และสวัสดิการตามที่กฎหมายกำหนด ถึงแม้ว่าจะทำงานบ้านก็ตามแต่ เนื่องจากเป็นลูกจ้างของบริษัท จึงถือว่าเป็นลูกจ้างตามที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานกำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม จากที่ได้พูดคุยกับลูกจ้างทำงานบ้านบางคนที่ตอบแบบสอบถาม ว่าพวกเขาได้รับสิทธิตามที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนดหรือไม่ ก็ยังพบว่าพวกเขายังถูกละเมิดสิทธิด้าน แรงงานหลายประการ เช่น นางอิ่ง (นามสมมุติ) ได้เล่าให้ฟังว่า “ทำงานที่บริษัททีเอ (นามสมมุติ) ก็ต้องไปทำความสะอาดที่ร้านแห่งหนึ่งแถวไนท์บาซาร์ เริ่มทำงานตั้งแต่ 7.00 น. จนถึง 17.00 น. ทุกวัน ไม่มีวันหยุด ถ้าวันไหนหยุดก็จะ

ไม่ได้รับค่าจ้าง ไม่ว่าจะลาป่วย หรือลาไปทำธุระต่าง ๆ ก็จะไม่ได้รับค่าจ้างเลย บางครั้งหากมาทำงานสายยังโดนหักค่าจ้างด้วยเสาร์ – อาทิตย์ก็ทำงาน ได้ค่าจ้างเท่ากับวันทำงานอื่น ๆ ไม่ได้รับสองเท่า อย่างที่เคยได้รับรู้มาเลย ถ้ามเพื่อน ๆ ก็เหมือนกัน เราก็ต้องทนนะ ตอนนี้ค่าครองชีพก็สูงรายได้ก็ไม่มากนัก แต่ก็ต้องทนทำงานอยู่” จากกรณีที่ยิ่ง (นามสมมติ) เล่าให้ฟังนี้จะเห็นได้ว่าพวกเธอไม่ได้รับสิทธิตามที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนดไว้หลายประการ ได้แก่ค่าทำงานล่วงเวลา (โอที) เพราะเธอทำงานเกินกว่าวันละ 8 ชั่วโมง ไม่ได้รับสิทธิเรื่องค่าจ้างในวันหยุดที่เธอลา

ป่วย ไม่ได้ค่าจ้างทำงานในวันหยุด 2 เท่าตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งลูกจ้างทำงานบ้านหลายคนที่ได้ร่วมพูดคุยก็ได้ให้ข้อมูลในลักษณะนี้เช่นกัน

“ทำไมกฎหมายไม่คุ้มครองแรงงานทำงานบ้าน”

จากการสัมภาษณ์ อร (นามสมมติ) ซึ่งเป็นลูกจ้างทำงานบ้าน หรือ “แม่บ้าน” เล่าว่า “ตัวเองทำงานอยู่ในบ้านของนายจ้าง คอยดูแลทำความสะอาด ทำอาหาร ซักผ้า กวาดบ้าน ถูบ้าน ดูแลทุกอย่างในบ้าน ดูแลลูกของนายจ้าง ดูแลคนสูงอายุ รวมถึงสัตว์เลี้ยงของนายจ้าง ต้องคอยอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในครอบครัวของนายจ้างแทบทุกอย่าง ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง เวลาทำงานในแต่ละวันไม่น้อยกว่า 10 ชั่วโมง ทำงานเกือบทุกวันเรียกได้ว่าแทบจะไม่มีวันหยุดเลย ลูกจ้างทำงานบ้านต้องตื่นก่อนนายจ้าง และนอนที่หลังนายจ้างเสมอ ในขณะที่ค่าจ้างที่ได้รับนั้นได้ไม่ถึง 300 บาท”

ลูกจ้างทำงานบ้านเป็นแรงงานส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่ง แต่กลับไม่มีใครให้ความสำคัญ ไม่เห็นคุณค่า ไม่ยอมรับว่างานบ้านเป็นงาน ไม่ว่าจะจากครอบครัว นายจ้างหรือสังคม รวมถึง ภาครัฐ ไม่มีการคุ้มครองคนงานทำงานบ้าน ไม่

ให้สวัสดิการใด ๆ แก่ แรงงานทำงานบ้าน ทั้ง ๆ ที่คนงานทำงานบ้าน ทำงานหนัก แม้แต่ค่าจ้างขั้นต่ำตามกฎหมายที่ปัจจุบันกำหนดไว้ 300 บาท แรงงานทำงานบ้านก็ยังไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายกำหนดเป็นอาชีพยกเว้นไว้ ซึ่งถือว่าไม่เป็นธรรมเป็นอย่างยิ่ง เพราะลูกจ้างทำงานบ้านทำงานหนักมาก อย่างที่กล่าวมาในข้างต้น นอกจากนี้ชั่วโมงการทำงานก็ไม่ได้รับการคุ้มครอง และแม้แต่เรื่องการดูแลสุขภาพ แรงงานทำงานบ้านยังไม่สามารถเข้าระบบประกันสังคมได้ ออร์ (นามสมมุติ) ยิ่งเล่าอีกว่า “ลูกจ้างทำงานบ้านก็เป็นมนุษย์ เป็นแรงงาน เช่นแรงงานประเภทอื่น ๆ ต้องกิน ต้องใช้ ต้องการเงินเพื่อส่งให้ครอบครัว มีภาระค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกับแรงงานภาคอื่น ๆ โดยตัวของออร์มีภาระค่าใช้จ่ายหลายอย่าง เช่น ส่งเงินให้กับทางบ้าน ค่าของใช้ ค่าโทรศัพท์ ดังนั้นรายได้ที่ได้ไม่ถึง 300 บาทต่อวันนั้น แทบจะไม่พอกับค่าใช้จ่าย บางเดือนติดลบ ต้องกู้ยืมเงินจากเพื่อนบ้าง นอกจากนี้ ก็ต้องประหยัดกิน ประหยัดใช้ เพื่อให้เงินรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย”

จากกรณีปัญหาที่ลูกจ้างทำงานบ้านประสบอยู่ ออร์และลูกจ้างทำงานบ้านส่วนหนึ่ง ได้มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเอง และที่สำคัญได้ร่วมมือกับเครือข่ายแรงงานอื่น ๆ และเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านแรงงานข้ามชาติ รณรงค์ ผลักดันให้มีการคุ้มครองลูกจ้างทำงานบ้าน จนกระทั่งในเดือนตุลาคมพ.ศ.2555 รัฐบาลไทยได้ออกกฎกระทรวงให้การคุ้มครองแรงงานทำงานบ้าน เช่น ให้ลูกจ้างทำงานบ้านมีวันหยุดสัปดาห์ละ 1 วัน หยุดพักผ่อนประจำปี ๆ ละ 6 วัน กรณีแรงงานทำงาน

ครบ 1 ปี มีวันหยุดประเพณี ปีละ 13 วัน รวมวันแรงงาน และมีสิทธิลาป่วยปีละ 30 วัน อย่างไรก็ตาม ลูกจ้างทำงานบ้านยังต้องต่อสู้ต่อไปเพื่อให้ได้รับการคุ้มครอง ในเรื่องเวลาทำงานไม่เกินวันละ 8 ชั่วโมง เรื่องค่าจ้างขั้นต่ำตามกฎหมายกำหนด เหมือนแรงงานอาชีพอื่น ๆ รวมถึงเปิดให้ลูกจ้างทำงานบ้านเข้าสู่ระบบประกันสังคม ได้ ทั้งนี้เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

สถานะของลูกจ้างทำงานบ้านที่พบ

ตารางที่ 2 แสดงสถานะของลูกจ้างทำงานบ้าน

สถานะของลูกจ้างทำงานบ้าน	จำนวนที่ตอบแบบสอบถาม
นายจ้างจดทะเบียนการจ้างงานให้	41
นายจ้างไม่จดทะเบียนการจ้างงานให้	35
ไม่มีบัตรใด ๆ	5
ลูกจ้างทำงานบ้านมีนายจ้างมากกว่า 1 คน	3

จากตารางที่ 2 พบว่าลูกจ้างทำงานบ้านมีสถานะการลงทะเบียนการจ้างงาน 4 รูปแบบด้วยกัน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 นายจ้างจดทะเบียนการจ้างงานให้ - จากแบบสอบถามจะพบกลุ่มนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่นายจ้างเห็นถึงคุณค่าของลูกจ้างทำงานบ้าน และการดูแลความรับผิดชอบโดยดำเนินการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด

กลุ่มที่ 2 นายจ้างไม่จดทะเบียนให้ลูกจ้างทำงานบ้าน - ต้องไปหานายหน้าดำเนินการจดทะเบียนให้ ทำให้นายจ้างเป็นคนอื่นที่ไม่ได้ทำงานด้วย โดยการใช้นายหน้านั้นจดทะเบียนให้เป็นนายจ้างแทน มีส่วนหนึ่งที่นายจ้างตัวจริงออกค่าใช้จ่ายให้ แต่ส่วนใหญ่ลูกจ้างเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง ซึ่งลูกจ้างทำงานบ้านในกลุ่มนี้ถือว่าทำงานผิดนายจ้าง เนื่องจากนายจ้างตัวจริง และนายจ้างในบัตรเป็นคนละคนกัน รวมถึงอาจจะทำงานผิดสถานที่และผิดประเภทงานด้วยเช่นกัน เนื่องจากนายจ้างที่เป็นนายหน้าที่มีชื่อเป็นนายจ้างในบัตรนั้นอยู่คนละที่กับนายจ้างที่ลูกจ้างทำงานอยู่ด้วยจริง และก็อาจจะไม่ตรงกับอาชีพที่ได้จดทะเบียนไว้กับนายจ้างที่เป็นนายหน้า อย่างเช่นกรณีของเหล่า (นามสมมุติ) ที่บอกว่า “ปัจจุบันทำงานอยู่กับพี่นา (นามสมมุติ) อยู่แถว ๆ ดอยสะเก็ด แต่นายจ้างที่อยู่ในบัตรเป็นอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นนายหน้าอยู่ในเมืองเชียงใหม่ เพราะว่าตอนที่ไปทำบัตรยังหานายจ้างไม่ได้เลยไปหานายหน้าให้เป็นนายจ้างให้ หมดเงินไปเยอะเหมือนกัน ถามว่าผิดไหม ก็ยอมรับนะว่าผิด แต่จะทำอย่างไรได้ ก็ต้องหางานทำ ก็อยากทำให้ถูกต้องเหมือนกัน แต่ตอนนั้นยังทำไม่ได้ไม่รู้จะทำอย่างไร นี่ก็ได้คุยกับนายจ้างที่ทำงานอยู่ด้วยแล้วว่าอยากทำให้ถูกต้อง นายจ้างก็บอกว่าถ้ารัฐบาลเขาเปิดให้ทำก็จะพาไปทำให้ถูกต้อง ดีใจนะที่นายจ้างเข้าใจ”

กลุ่มที่ 3 ไม่มีบัตรใด ๆ - เป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานะที่ไม่ถูกกฎหมายทั้งที่เป็นคนที่เข้ามาทำงานนานแล้วแต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนให้ถูกกฎหมาย และคนที่เพิ่งเข้ามาในประเทศไทย เสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิโดยที่ไม่มีอำนาจต่อรองใด ๆ กับนายจ้างเลย ค่าจ้างต่ำ ไม่มีสวัสดิการ เข้าไม่ถึงบริการด้านสุขภาพใด ๆ จากที่ได้พูดคุยกับลูกจ้างทำงานบ้านกลุ่มนี้ถึงสาเหตุที่ไม่มีบัตรอะไรเลย พวกเขาเล่าให้ฟังว่า “เข้ามาในประเทศไทยไม่นานเป็นช่วงที่รัฐบาลประเทศไทยไม่ได้เปิดให้มีการขึ้นทะเบียน ก็เลยต้องรอให้มีการเปิดให้ขึ้นทะเบียนก่อน แล้วจะไปขึ้นทะเบียนแน่นอน อยากรู้อย่างถูกกฎหมาย อยู่อย่างนี้ลำบากต้องระวัง จะไปไหนก็กลัวจะถูกจับ จะเลิกงานก็ไม่ได้ ต้องทำงานทุกอย่างที่พอหาได้ค่าจ้างก็ได้น้อยกว่าที่เพื่อน ๆ ได้รับมากอยู่ได้วันละ 100 กว่าบาทเองอยากให้รัฐบาลประเทศไทยเปิดขึ้นทะเบียนใหม่เร็ว ๆ ”

กลุ่มที่ 4 มีนายจ้างมากกว่า 1 คน - ซึ่งพบว่าลูกจ้างทำงานบ้านประเภทนี้นายจ้างที่อยู่ในบัตรเป็นคนละคนกับนายจ้างตัวจริง จะตรงกับนายจ้างตัวจริง 1 คน อีก 1 คนหรือมากกว่านั้นจะไม่ตรง เนื่องจากเวลาทำบัตรจะต้องมีนายจ้างเพียง 1 คนเท่านั้น แต่เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอหากทำงานกับนายจ้างแค่ 1 คน จึงต้องรับงานทำความสะอาด ดูแลบ้าน ให้กับนายจ้างคนอื่น ๆ ด้วย ซึ่งถือว่าผิดกฎหมายในกรณีที่ทำงานผิตนายจ้างด้วย ซึ่งพบว่ามีลูกจ้างทำงานบ้านในลักษณะแบบนี้จำนวนมากเช่นกัน

แรงงานทำงานบ้าน ทำอะไรบ้างในแต่ละวัน

ลูกจ้างทำงานบ้านยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานในบางเรื่อง เช่น ลูกจ้างทำงานบ้านยังไม่ได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ยังต้องทำงานมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวันโดยที่ไม่ได้ค่าจ้างในการทำงานล่วงเวลา เป็นต้น ถ้าลูกจ้างทำงานบ้านไม่มีสัญญาจ้างไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับสิ่งที่นายจ้างจะขอให้ทำ

เอาหมา 5 ตัวไปเข้าห้องน้ำ

ทำความสะอาดห้องรับแขก เช็ดตู้เย็น

ตกไขมันไปที่ถัง ล้างห้องน้ำชั้นล่าง

ซักผ้า ตากผ้า

เอาผ้าแช่ในกะละมัง

ทำกับข้าว กินข้าว

เก็บกวาดล้างถ้วยชาม

เก็บกวาดห้องครัว เก็บโต๊ะอาหาร

เก็บล้างถ้วย ชาม หม้อ 2 ชุด

เก็บกวาดห้องครัว เก็บโต๊ะอาหาร

เก็บล้างถ้วย ชาม หม้อ 2 ชุด

รีดผ้า ทำกับข้าวกินส่วนตัว 1 ชุด

เก็บถ้วยเก็บชามเก็บหม้อเก็บช้อนให้เข้าที่

หุงข้าว 7 โมงเช้า

ไปทำความสะอาดห้องนอน

5 ห้อง กินข้าวกลางวัน

ล้างห้องน้ำในห้องนอน 5 ห้อง

และเช็ดกระจกซักถุงเท้าให้ครอบครัวนายจ้าง

รดน้ำต้นไม้ เก็บเสื้อผ้าที่แห้ง

และแยกไว้ ทำความสะอาดห้องหมา

จัดเตรียมกับข้าวไว้ให้

ทำกับข้าวให้หมา

เอาหมาเข้าห้องน้ำ แล้วมารีดผ้า 6 โมงเย็น

เช็ดรถ ทำความสะอาดรถ 2 คัน

เอาหมา 5 ตัวไปเข้าห้องน้ำ 6 โมงเช้า

จากแผนผังข้างบนจะเห็นได้ว่าลูกจ้างทำงานบ้านต้องทำงานทุกอย่างในบ้านของนายจ้าง โดยเฉพาะกลุ่มที่พักอาศัยอยู่กับนายจ้างมีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน โดยเฉพาะแล้วไม่ต่ำกว่าวันละ 12 ชั่วโมง โดยต้องทำงานทุกอย่างในบ้านของนายจ้าง นอกจากนี้ลูกจ้างทำงานบ้านยังต้องทำงานอื่น ๆ ที่นายจ้างต้องการ เช่น การซ่อมและแก้ไขปัญหาระบบประปา ไฟฟ้า ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ลูกจ้างทำงานบ้านมีความรู้หรือฝีมือเนื่องจากเป็นวิชาชีพเฉพาะ เมื่อนายจ้างใช้ให้ลูกจ้างทำงานบ้านเหล่านี้มาจัดการปัญหาเรื่องนี้ เรื่องไฟฟ้า ก็ส่งผลให้เกิดปัญหาโดนไฟฟ้าดูด

ส่วนลูกจ้างทำงานบ้านที่นายจ้างทำธุรกิจอยู่ตัวนอกจากทำงานบ้านดังที่กล่าวมาแล้ว ยังต้องช่วยนายจ้างทำงานที่เป็นธุรกิจของนายจ้างด้วย เช่น ต้องช่วยนายจ้างทำเครื่องประดับ เพราะนายจ้างประกอบอาชีพทำเครื่องประดับ ต้องดูแลทำความสะอาดห้องพักในโรงแรม หรือ หอพักของนายจ้างที่ทำธุรกิจประเภทนี้เป็นต้น

การทำงานของลูกจ้างทำงานบ้านนี้จากการสัมภาษณ์อร (นามสมมุติ) ลูกจ้างทำงานบ้านรายหนึ่งเล่าว่า “ตัวเองทำงานอยู่ในบ้านนายจ้าง คอยดูแลทำความสะอาด ทำอาหาร ซักผ้า กวาดบ้าน ภูบ้าน ดูแลทุกอย่างในบ้าน ดูแลลูกของนายจ้าง ดูแลคนสูงอายุ รวมถึงสัตว์เลี้ยงของนายจ้าง ต้องคอยอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในครอบครัวของนายจ้างแทบทุกอย่าง ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง เวลาทำงานในแต่ละวันไม่น้อยกว่า 10 ชั่วโมง ทำงานเกือบทุกวันเรียกได้ว่าแทบจะไม่มีวันหยุดเลย ลูกจ้างทำงานบ้านต้องตื่นก่อนนายจ้าง และนอนทีหลังนายจ้างเสมอ ในขณะที่ค่าจ้างที่ได้รับนั้นได้ไม่ถึง 300 บาท” อร (นามสมมุติ) ยังบอกอีกว่า “ลูกจ้างทำงานบ้านก็เป็นมนุษย์ เป็นแรงงาน เช่นแรงงานอื่นๆ ต้องกิน ต้องใช้ ต้องการเงินเพื่อส่งให้ครอบครัว มีภาระค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกับแรงงานภาคอื่นๆ โดยตัวของอรมีภาระค่าใช้จ่ายหลายอย่างเช่น ส่งเงินให้กับทางบ้าน ค่าของใช้ ค่าโทรศัพท์ ดังนั้นรายได้ที่ได้ไม่ถึง 300 บาทต่อวันนั้นแทบจะไม่พอกับค่าใช้จ่าย บางเดือนติดลบ ต้องกู้ยืมเงินจากเพื่อนบ้าง นอกจากนี้ ก็ต้องประหยัดกินประหยัดใช้ เพื่อให้เงินรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย”

จากที่อร (นามสมมุติ) เล่าให้ฟัง หากจะบอกว่าเป็นสิ่งที่ลูกจ้างทำงานบ้านทุกคนต้องเคยเผชิญมา

การเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการของแรงงานทำงานบ้าน

ลูกจ้างทำงานบ้านยังไม่สามารถเข้าถึงระบบประกันสังคมตามมาตรา 33 ได้ และไม่ได้การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติกองทุนเงินทดแทน เนื่องจากพระราชบัญญัติประกันสังคม 2533 และพระราชบัญญัติกองทุนเงินทดแทน ได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ ดังนั้นเมื่อมีปัญหาสุขภาพทั้งการเจ็บป่วยธรรมดา และประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยจากการทำงาน ก็ต้องรับผิดชอบดูแลตัวเองไม่สามารถเข้าถึงกองทุนเงินทดแทนได้

จากการตอบแบบสอบถามและการพูดคุยพบว่าลูกจ้างทำงานบ้านมีปัญหาในหลาย ๆ ด้านดังนี้ ลูกจ้างทำงานบ้านมีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพความปลอดภัยในการทำงานจากแบบสอบถามและการพูดคุยพบว่าปัญหาด้านสุขภาพของลูกจ้างทำงานบ้านแบ่งได้ 2 แบบคือ:

- ปัญหาสุขภาพที่เป็นการเจ็บป่วยปกติ เช่น เป็นไข้ ปวดศีรษะ ปวดท้อง ท้องเสีย เป็นต้น ซึ่งอาการดังกล่าวเป็นอาการของโรคที่สามารถเป็นได้ทั่ว ๆ ไป
- ปัญหาสุขภาพจากการทำงานแยกออกเป็น 2 ประเภท

- อุบัติเหตุจากการทำงาน เช่น ลื่นหกล้ม ถูกสุนัขหรือแมวของนายจ้างกัด หรือช่วนเป็นแผล เป็นผื่นคันเพราะแพ้ยาทำความสะอาดบางยี่ห้อ ตกต้นไม้ที่ขึ้นไปตัดตามที่นายจ้างสั่ง ถูกไฟฟ้าดูด ซึ่งอุบัติเหตุจากการทำงานนั้นพบไม่มากนัก
- อาการเครียดจากการทำงาน เนื่องมาจากการถูกนายจ้างดุด่า พักผ่อนไม่พอ เนื่องจากต้องทำงานเยอะ ซึ่งในประเด็นการพักผ่อนไม่พอ พบในกลุ่มลูกจ้างทำงานบ้านที่พักอาศัยอยู่กับบ้านของนายจ้างด้วย เมื่อไรก็ตามที่แรงงานทำงานบ้านเหล่านี้มีปัญหาด้านสุขภาพพวกเขาจะทำอย่างไร

- ลูกจ้างทำงานบ้านที่ทำงานกับนายจ้างที่เป็นบุคคลไม่มีธุรกิจ ส่วนใหญ่มีบัตรประกันสุขภาพ ซึ่งมีทั้งที่นายจ้างเป็นคนออกเงินค่าทำบัตรให้ และมีบางส่วนที่ต้องออกเงินค่าทำบัตรประกันสุขภาพเอง ดังนั้นเมื่อลูกจ้างทำงานบ้านกลุ่มนี้มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพพวกเขาก็สามารถไปใช้บริการสถานพยาบาลตามที่กำหนดไว้ได้ไม่มีปัญหาการเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาล
- ลูกจ้างทำงานบ้านที่ทำงานกับนายจ้างที่ประกอบธุรกิจจะมีบัตรประกันสุขภาพ เท่านั้น ไม่ได้เข้าระบบประกันสังคม ทั้งที่จริง แล้วลูกจ้างทำงานบ้านประเภทนี้ถือได้ว่าเป็นลูกจ้างที่อยู่ในความคุ้มครองของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และสามารถเข้าสู่ระบบประกันสังคมได้ ซึ่งนายจ้างต้องขึ้นทะเบียนให้ถูกต้อง แต่เนื่องจากนายจ้างไม่ได้ขึ้นทะเบียนถูกต้อง จึงกลายเป็นช่องว่างที่ทำให้ลูกจ้างไม่สามารถเข้าสู่ระบบประกันสังคมได้

- ส่วนลูกจ้างทำงานบ้านที่ทำงานกับบริษัทรับทำความสะอาด ลูกจ้างทำงานบ้านกลุ่มนี้จะสามารถเข้าสู่ระบบประกันสังคมได้ แต่ก็ยังมีจำนวนมากที่นายจ้างไม่ยอมนำเข้าสู่อระบบประกันสังคม

ในการจัดการเรื่องสุขภาพของลูกจ้างทำงานบ้านแยกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 - กลุ่มที่พักอาศัยอยู่กับนายจ้าง กลุ่มนี้เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วย ก็จะแจ้งให้กับนายจ้างทราบ นายจ้างก็จะให้ยากิน หากอาการไม่ดีขึ้นก็จะให้ไปคลินิกหรือโรงพยาบาลแล้วแต่ละกรณี ซึ่งส่วนใหญ่จะไปที่คลินิก เนื่องจากลูกจ้างเห็นว่าสะดวก รวดเร็ว ไม่ต้องรอนาน แต่ก็ต้องดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายเอง มีส่วนน้อยมากที่นายจ้างจะรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลให้

กลุ่มที่ 2 - กลุ่มที่ทำงานแบบเข้าไปเย็นกลับ กลุ่มนี้ก็แจ้งให้นายจ้างทราบก่อนแล้วขอลาไปหาหมอที่คลินิก หรือโรงพยาบาล แล้วแต่ละกรณี และต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลเอง

กลุ่มที่ 3 - กลุ่มที่ทำงานกับนายจ้างซึ่งประกอบธุรกิจรับทำความสะอาด และนายจ้างที่ประกอบธุรกิจอย่างอื่นอยู่ด้วย ก็จะใช้สิทธิลาป่วย (ไม่ได้รับค่าจ้างหากไม่ได้รับการอนุมัติจากหัวหน้าก็ไม่ได้ลา) โดยจะไปคลินิก หรือโรงพยาบาลแล้วแต่อาการเป็นมากหรือเป็นน้อย และแน่นอนต้องรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลเอง

ข้อเสนอ

ข้อเสนอจากสภาพปัญหาของลูกจ้างทำงานที่กล่าวมาแล้วนั้น ลูกจ้างทำงานบ้านที่ได้มีการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการพูดคุยกับลูกจ้างทำงานบ้าน ได้มีข้อเสนอต่อภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของลูกจ้างทำงานบ้าน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ข้อเสนอต่อนายจ้าง

- ขอให้นายจ้างปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด
- ขอให้นายจ้าง จัดให้มีวันหยุด 1 วันต่อสัปดาห์ โดยได้รับค่าจ้าง เนื่องจากที่ผ่านมาโดยตลอดนั้นลูกจ้างทำงานบ้านอาจจะได้มีวันหยุดก็จริงแต่ก็ไม่ได้ค่าจ้างเช่นกัน
- ขอให้นายจ้าง จัดให้มีค่าทำงานล่วงเวลา ในกรณีที่ลูกจ้างทำงานบ้านมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน ยิ่งกลุ่มลูกจ้างทำงานบ้านที่พักอยู่บ้านนายจ้างด้วยแล้ว ต้องทำงานเฉลี่ยวันละอย่างน้อย 12 ชั่วโมงโดยที่ได้รับค่าจ้างที่น้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ

- ขอให้นายจ้างเป็นผู้รับผิดชอบออกค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนการจ้างงาน (การทำบัตร และใบอนุญาตทำงาน)
- ขอให้นายจ้างปรับขึ้นค่าจ้างเนื่องจากภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้น และในความเป็นจริงลูกจ้างทำงานบ้านก็ยังไม่ได้รับค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ
- ขอให้นายจ้างจัดที่พัก หรือจ่ายค่าที่พักให้ในกรณีที่นายจ้างไม่มีที่พักอาศัยให้
- ในกรณีที่ลูกจ้างทำงานบ้านเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยจากการทำงาน ขอให้นายจ้างออกค่ารักษาพยาบาลให้

ข้อเสนอของลูกจ้างทำงานบ้านต่อรัฐบาลประเทศไทย

- ขอให้รัฐบาลแก้ไขกฎหมายคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ให้ครอบคลุมถึงลูกจ้างทำงานบ้าน โดยไม่มีข้อยกเว้น เฉกเช่นเดียวกันลูกจ้างในกลุ่มอื่นๆ
- ขอให้รัฐบาลแก้ไขกฎหมายและระเบียบสำนักงานประกันสังคมเพื่อให้ลูกจ้างทำงานบ้านเข้าสู่ระบบประกันสังคมได้
- ขอให้รัฐบาลรับรองอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 189 ว่าด้วยสิทธิในการคุ้มครองลูกจ้างทำงานบ้าน

ข้อเสนอต่อรัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

- ขอให้รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ส่งเสริมอาชีพแรงงานทำงานบ้าน และคุ้มครองให้กับแรงงานที่มาทำงานบ้านในประเทศไทย
- ขอให้รัฐบาลสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและการคุ้มครองกับแรงงานที่จะเข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างทำงานบ้านในประเทศไทย

